

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Naročnina četrletno 15 din

za pol leta 30 din

za vse leto 60 din

Posamezne številke 1.50 din

V zamejstvu celoletna naročnina 90 din

Ljubljana, 19. maja 1939.

Upravništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta 17

Poštnočekovni račun:

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo

Oglasi po tarifi

Tiska Zadruga tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

Strašilo s carino

Ko je po nastopu Cvetkovičeve vlade sporazumevanje med Zagrebom in Belgradom začelo dobivati nekaj bolj resno obliko, so se po Sloveniji kar na mah razširili glasovi, da je preobširna samouprava ali celo federacija za Slovenijo nevarna stvar, češ da bi spravila v nevarnost slovensko gospodarstvo, da bi prišlo ob službo veliko število naših ljudi in podobno. Kratko in malo nekdanj toliko zaželena avtonomija se je čez noč spremenila v pravo strašilo in grozečo nevarnost. Kolikor se gospodarstva tiče, se posebno poudarja, da preti Sloveniji nevarnost, da se bodo druge pokrajine obdale s posebnim carinskim obzidjem in na ta način uničile slovensko industrijo in obrt. Ker bi strašilo s carinami pri slovenskih ljudeh, ki sicer poznajo vse mogoče ideologije, a so v praktičnih in tvarnih zadevah velikokrat popolni nevedneži, moglo biti uspešno agitacijsko sredstvo, imamo za potrebno, da si to stvar malo bolj ogledamo.

Kaj razumemo pod pojmom carine? Pod carino razumemo tiste pristojbine, ki jih plačujemo državi od blaga, ki ga uvažamo in izvažamo čez državno mejo. Na ta način poznamo uvozne in izvozne carine, katere uvaja vsaka država po svojih gospodarskih ali finančnih potrebah. Carine so tedaj pristojbine, s katerimi imamo opraviti v mednarodnem blagovnem prometu. Že iz same te ugotovitve nujno sledi, da pri kakršni koli uveljavitvi samouprav ne more biti besede o carinah med posameznimi pokrajinami dotlej, dokler država nastopa na zunaj kot državna enota. Nasprotno lahko ugotovimo, da popolnoma samostojne države med seboj sklepajo carinske zveze in nastopajo kot enotno carinsko ozemlje, ne da bi pri tem kaj izgubile na svoji samostojnosti. Posebno velja to za manjše države. Kneževina Liechtenstein je bila n. pr. pred vojno v carinski zvezi z avstro-ogrsko monarhijo, sedaj pa je v taki zvezi s Švico. Svoje vrste primer nam nudi Italija, ki je pred kratkim s prevzemom vodstva albanske zunanje politike takoj razglasila enotnost carinskega ozemlja Italije in Albanije. Tudi pri nas se je svoje dni mnogo ustanov zavzemalo za carinsko zvezo s sosednjo Bolgarijo, ne da bi bil pri tem kdo mislil na to, da ena ali druga obeh držav sicer od svoje samostojnosti kaj odstopi. Vse to nam jasno kaže, da je pripovedka o nevarnosti carine v primeru izvedbe večjih samouprav brez vsake podlage.

Je pa nekaj drugega v naši jugoslovanski državi, kar je precej podobno carini in ovira našo industrijo in obrt. To je namreč sestav raznih samoupravnih užitnin in uvoznin, ki so se pri nas tako razpasle, kakor v nobeni drugi državi. Pri nas pobira vsaka banovina in vsaka občina svoje posebne užitnine in uvoznine in tvori na ta način nekakšno posebno enoto, ki je prav za prav precej podobna samostojni državni carinski enoti. Kako daleč sega ta sestav užitnin in uvoznin v naše gospodarstvo, nam bo to takoj jasno, če si pogledamo le en primer. Tega primera nam niti daleč naokoli ni treba iskati, ker ga imamo kar v sami prestolnici Slovenije. Če si ogledamo dohodke mestne občine ljubljanske, vidimo, da slovi celo mestno gospodarstvo skoraj izključno na užitnini, uvoznini in posebnih mestnih davščinah in pristojbinah. Ljubljanska občina pobira na leto okroglo 8 milijonov dinarjev doklad na neposredne davke, 25 milijonov na užitnini in uvoznini, in 20 milijonov na posebnih mestnih davščinah in pristojbinah. Iz tega je čisto določno razvidno, da se gospodarstvo mestne občine opira pred vsem na posredne davščine, ki zadevajo najširše kroge prebivalstva. Kar velja za ljubljansko občino, velja tudi za veliko večino občin v državi sploh. Za pobiranje teh davščin mora seveda takšna občinska uprava vzdrževati poseben urad z velikim številom užitninskih paznikov, kar je vse precej podobno državnim organizacijam za pobiranje carin.

Čemu se pobirajo carine in čemu užitnine in uvoznine? Carina se pobira lahko iz dveh vidikov: zaradi zaščite posameznih panog lastnega gospodarstva ali pa zaradi državnih dohodkov. Užitnino pobira država zgolj zaradi svojih dohodkov. Banovine in občine pa pobirajo užitnino in uvoznino tudi prvenstveno zaradi svojih dohodkov, vendar neredkokrat tudi zaradi zavarovanja koristi posameznih slojev prebivalstva svojega območja. Za primer navajam, da so ob nastopu svetovne stiske pred devetimi leti posebno mesta v Srbiji začela uvajati tako visoke uvoznine na predmete, ki se niso izdelovali v mestu samem, da so vsak uvoz skoraj preprečile. V tem pogledu so se posebno odlikovala mesta Niš, Kragujevac in Skoplje.

Napredne države večinoma ne pobirajo carin toliko zaradi svojih dohodkov, kakor zaradi uravnavanja ravnotežja svojega gospodarstva. One iščejo svoje glavne dohodke v neposrednih dav-

kih. Pri nas so pa glavni dohodki države, banovin in občin posredni davki, kar je v veliki meri pripisati okolnosti, da je predvojna Srbija pobirala le malo neposrednih davkov in so bili njeni glavni dohodki v carinah, užitninah in monopolih. Ta sestav se je vsaj deloma po vojni razširil na vse območje nove države. Za napredek gospodarstva to ni ugodno, ker se s takšnimi bremenimi spodjedajo korenine zdravemu razvoju gospodarstva.

Iz povedanega moremo zaključiti, da je vsak strah pred carinami, ki naj bi jih imela za nasledek izvedba širokih samouprav, popolnoma odveč. Kolikor se tiče zunanje trgovinske politike države, ne more biti dvoma o tem, da bi ostala v vsakem primeru enotna in s tem tudi enotne carine za vso državo. Šteje le mogočnost, da pod carino razumevamo tudi današnje užitnine in uvoznine. V tem primeru pa lahko rečemo, da se z uvedbo samouprav bistveno ne more nič spremeniti, ker imamo kakor smo zgoraj videli, že danes v državi toliko takšnih carinskih ozemelj, kolikor je banovin in občin. B.

Narodni zdravstveni sklad kraljevine Jugoslavije

Zopet imamo nov osrednji sklad. Pod ne še štiri-letno vlado JRZ je število teh skladov silno naraslo, kar za enainštirideset. Ni čuda, da se je dr. Milan Stojadinović tako bahal s svojo gospodarsko-finančno politiko celo po potujoči razstavi. Bog ve, kje je obtičala?

To novo uredbo je sprejel ministrski svet dne 11. marca t. l. in jo razglasil 14. marca z veljavnostjo od 1. aprila t. l. naprej. (Službeni list dravske banovine 8. aprila 1939, 28. kol.)

V naslednjem priobčujemo poglobljena določila uredbe o narodnem zdravstvenem skladu, ker so nenavadne važnosti za naše zdravstvo in gospodarstvo.

Po § 4. preidejo v last zdravstvenega sklada vse državne zdravstvene naprave, in sicer bolnišnice in higienski zavodi.

V Sloveniji so te-le državne zdravstvene naprave:

1. Obča državna bolnišnica v Ljubljani (954 postelj).
2. Bolnišnica za ženske bolezni v Ljubljani (142 postelj in 59 posteljic).
3. Bolnišnica za umske bolezni Ljubljana-Studenec (824 postelj).
4. Bolnišnica za umske bolezni v Novem Celju (517 in 12 omreženih postelj).
5. Zdravilišče za tuberkulozo v Topolšici (250 postelj).
6. Higienski zavod v Ljubljani s podrejenimi zavodi, kakor je Zavod za zaščito mater in dece v Ljubljani, šolskimi poliklinikami po raznih mestih, in mnogimi zdravstvenimi domovi po kmečkih in delavskih krajih.

Izdatki za stalno osebje ostanejo državi, izdatki za stvarne potrebščine in začasno osebje preidejo na zdravstveni sklad.

V imovino tega sklada preidejo še srbske posebnosti: sredstva narodnega sanitetnega fonda kraljevine Srbije in imovina fonda voda kraljevine Srbije, nadalje sklad za asanacijo vasi in vsi skladi, milodarne ustanove in volila, storjena državi v zdravstvene namene.

§ 5. našteva dohodke zdravstvenega sklada. Ti se stekajo iz dohodkov ustanov zdravstvenega sklada, letne pripomoči države, prispevkov in daril »samoupravnih teles« in zasebnikov. Poleg tega se bodo pobirale posebne takse na uvožena

zdravila in zdravstvene pripomočke, na uvožena kozmetična sredstva in posebna doklada na kozmetične zavode, ki taka sredstva proizvajajo, prodajajo ali ž njimi poslujejo. Odstotek taks in doklad se suče od 15 do 30. Od rudninskih vod se bo pobirala doklada, in sicer 10% od prodajne cene naravnih, 20% od umetnih voda.

Važnejša je zdravstvena doklada v znesku do 3% skupnega zneska neposrednih davkov, ki bo zajela vse davkoplačevalce.

Tujskoprometni in letoviški kraji bodo močno prizadeti z »doplačilom na bivanje v hotelih, vilah, penzijah, letoviških domovih in podobnih napravah na morskih obrežjih, ob jezerih, v kopalniških in drugih zdravilnih in klimatskih krajih«, in sicer 2% za dnevni osebni zahtevek do 50 dinarjev, 5% od 100 dinarjev, do 10% za nad 100 dinarjev.

Pomembna je določba v 8. odstavku tega paragrafa, ki pravi: dohodkov od javnih in zasebnih bolnišnic in zdravilišč (sanatorijev), in sicer od vsakega bolnika, ki stroške sam plača, po 2 dinarja na dan, od ostalih pa po 1 dinar na dan.

V Sloveniji imamo te-le nedržavne bolnišnice in zdravilišča:

- Banovinske:
- Splošna bolnišnica v Mariboru (565 p.).
 - Javna bolnišnica v Celju 405 p.).
 - Javna bolnišnica v Brežicah (158 p.).
 - Javna bolnišnica v Murski Soboti (150 p.).
 - Javna bolnišnica v Slovenjem Gradcu (150 p.).
 - Javna bolnišnica v Ptujju (100 p.).
 - Javna ženska bolnišnica v Novem mestu (111 + 25 p.).
 - Zdravilišče za tuberkulozo na Golniku (210 p.).
- Nadalje:
- Javna občinska bolnišnica v Krškem (59 p.).
 - Javna bolnišnica Usmiljenih bratov v Novem mestu (Kandija) (125 + 10 p.).
 - Bolnišnica križiškega reda v Ormožu (54 p.).
 - Bolnišnica bratovske skladnice v Trbovljah (88 p.).
 - Bolnišnica bratovske skladnice na Jesenicah (50 p.).
 - Bolnišnica bratovske skladnice v Velenju (14 p.).
 - Bolnišnica bratovske skladnice v Črni (34 p.).
 - Bolnišnica bratovske skladnice v Krmelju (Št. Janž) (7 p.).

Modno blago

Nogavice, rokavice, vsakovrstno damsko in moško perilo, žepni robci, brisače, ščetke, krojaške in šiviljske potrebščine kupite

n a j u g o d n e j e p r i

Petelinc, Ljubljana

ob vodi, blizu Prešernovega spomenika

Bolnišnica Rdečega križa v Konjicah (24 p.).
Sanatorij Ruskega Rdečega križa, Vurberk (70 p.).

Sanatorij Leonišče v Ljubljani (36 p.).
Sanatorij »Štajmarjev dom« v Ljubljani (26 p.).
Sanatorij Emona v Ljubljani (6 p.).
Sanatorij dr. Černiča v Mariboru (9 p.).
Sanatorij dr. Ipvaca v Mariboru (16 p.).

Vsi ti zavodi imajo razen zadnjih štirih popolnoma dobrodelno, nepridobitno nalogo, a bodo

Še enkrat Monakovo?

Mnenja o razpletu zunanepolitičnih dogodkov v svetu so si danes močno nasprotna. Kot v vseh odločilnih časih se javna mnenja po vseh državah zbirajo med dve skrajnosti: napovedovalci slabega in nepoboljšljivi optimisti tvorijo vsak svojo stranko. Prvi se sklicujejo na doslednost dosejanega razvoja dvajsetih let povojne politične zgodovine, drugi govore iz želje in prepričanja, da je strah pred vojno tako velik, da jo bo preprečil ali vsaj za bližnjo bodočnost odvrnil.

Lanska jesenska kriza se je zaključila z »monakovskim sporazumom«. Monakovo je odložilo neposredno vojno nevarnost, preprečilo ali odstranilo je ni. Razvoj dogodkov je pokazal, da danes ni verjeti besedam. Ne verjamejo jim več tisti, ki jih govore zaradi lastnega pomirjenja, ne tisti, ki jih govore zaradi uspevanja svojega nasprotnika. Še manj jim morejo verjeti tisti, ki stoje kot poslušalci ob strani in nimajo moči odločati o stvareh, ki so življenjskega pomena tudi zanje.

Dobrega pol leta po Monakovem je zajel isti nemir Evropo in ves svet. Ni zadostovalo, da je bilo pogašenih s silo nekaj ognjenih žarišč, pokazala so se nova. Plaz, ki je pričel drčati nizdol, se je ustavil, toda ker ni še končal svoje poti, se je začel pomikati znova. Iz Srednje Evrope se je nizki tlak evropskega slabega vremena pomaknil

morali plačevati na dan nad 5000 din, na leto nad 1 milijon prispevkov v zdravstveni sklad.

Zelo zanimiva je posebnost, da dolguje država, ki zahteva to novo obremenitev dobrodelnih domačih ustanov, tem ustanovam samo nad 5 milijonov!

Slovenija ima med vsemi deli Jugoslavije najbolj razvito mladinsko in hiralsko skrbstvo, ki je prevažna panoga družabnega zdravstva. Samo banovinska mladinska domača v Ljubljani in Mariboru oskrbujeeta nad 400 otrok in mladostnikov. Gluhonemnica v Ljubljani s 100 gojenci je stalno pretesna, Zavod za slepe v Kočevju ima 35 oskrbovancev, Vzgojalšče v Mostah nad 100. Banovina sama ima 5 hiralnice. Večja mesta in mnoge podeželske občine vzdržujejo zavetišča za svoje onemogle in neozdravno bolne občane, premnogo takih oskrbovalnic je v rokah versko-redovnih družb in dobrodelnih društev. Število oskrbovanih hiralcov po teh zavodih presega 1200 na dan. Slovenija troši za svoje mladinsko in hiralsko skrbstvo najmanj 10 milijonov na leto lastnih sredstev, v Srbiji pa gre to skrbstvo na državne stroške.

V § 35. je povedano, da poslujejo in se vzdržujejo zdravstvene naprave v preračunskem letu 1939-40 po dosedanjem načinu.

§ 36. je zlasti važen. Državna uredba dovoljuje namreč da smejo bani ustanavljati, seveda z odobritvijo gospoda ministra za socialno politiko in ljudsko zdravje, po tem vzorcu banovinske zdravstvene sklade.

DRAB.

proti vzhodu na Poljsko in v Sredozemlje. Kakor v lanski jeseni, se tudi sedaj javljajo napovedovalci pomirjenja, ki napovedujejo »novo Monakovo«.

Za obnovitev pomirjenja je sedaj zastavila svoj trud tudi vatikanska diplomacija. Po evropskih prestolnicah niso še pospravili z miz Rooseveltove poslanice, ko je predložen v razpravljanje nov načrt: mirovna konferenca petih velesil. Pet velesil: Anglija, Francija, Nemčija, Italija in Poljska, naj skuša v odkritem razgovoru doseči medsebojno pomirjenje. Rusija naj pri teh posvetih stoji ob strani. Kolikšno je upanje, da bodo mogle te velesile sestiti skupaj za zeleno mizo in se pomiriti? Zdi se, da je že upanje, da bi omenjene velesile mogle pristati na tako konferenco, zelo majhno. Nemčija in Italija sta že večkrat povedali, da ne dajeta vere nobeni taki konferenci več. Pokazali sta na brezplodna prizadevanja konferenc Zveze narodov. Povedali sta, da je glavna moč rešitve mednarodnih razmerij v oboroženi sili, ne v papirnatih pogodbah.

Kdo bo nosil žrtve, ako pride do druge »monakovske konference«? Prvo »Monakovo« je terjalo težke žrtve, ki so nas vse pretresle. Žrtve je prinesla le ena sama stran. Druga ni za pomirjenje Evrope žrtvovala ničesar. Danes bi bili na vrsti, da žrtvujeta za pomirjenje — treba je reči, da ne še za mir — Poljska in Francija. Obe dr-

žavi imata od lanske jeseni težke izkušnje o težavah pomirjevalne politike. Zato z veliko upravičenostjo trdimo, da bi bile težave pri novi pomirjevalni konferenci neprimerno težje kot so bile lanske jeseni. Kar se tiče Poljske in Nemčije je bilo zadnje tedne izrečenih toliko jasnih izjav, da ni nobenega dvoma o tem, kaj eden zahteva in kaj je drugi pripravljen dati. Še odločilnejše pa je to, da so skušnje polpretekle dobe pokazale, da more ugoditev eni zahtevi roditi nove zahteve. Na tej skušnji temelji v glavnem tudi odločnost Poljske, ki ve dobro, da pomeni pokazati prst: spraviti v nevarnost celo roko. Iz izjav poljskih državnikov in iz pisanja vplivnega časopisja se bere prepričanje, da bi Poljska na takih konferencah lahko zgubila vse, da pa ne more pridobiti prav ničesar!

Tudi v Franciji je danes neprimerno manj volje za »pomirjevalno« politiko, kakor je je bilo pred pol leta. Razbitost francoske politike v lanskem letu je letos doživela velike spremembe. Od desne do leve se je politično javno mnenje močno spremenilo. Huda razočaranja nad »uspehi« skrajno desničarskih zunanepolitičnih gesel v Srednji Evropi in Španiji so potisnila može skrajne desnice popolnoma ob stran. Kratka, zelo kratka doba je pokazala v Franciji, da pomeni »pomirjevalna« politika, ki sta jo oglaševala in označevala Flandin in Reynard, v resnici politiko umikanja in porazov brez boja. Zato je danes v francoski politični javnosti enotnost odpora proti vsem enostranskim pomirjevalnim zahtevam prav vsesplošna. Ne smemo seveda pozabiti na dejstvo, da danes ne gre za žive koristi drugih, temveč da se danes obravnava življenjska korist Francije same. To je glavno in zelo odločilno dejstvo, ako primerjamo ozadje lanskega Monakovega in tistega, ki se pripravlja. Danes je nad 70 milijonov Poljakov in Francozov postavljeno pred odločitev o lastnih življenjskih vprašanjih. Lani so bili pred neposredno odločitvijo koristi drugih. Ostale velike države so mislile, da so le gledalci, da zanje še ni neposredne nevarnosti in da lahko z žrtvami drugih odvrnejo od sebe vse nevarnosti. Prav preprosta je resnica, da je vsakemu kmetu težko, kadar bije toča; toda vendar mu je neprimerno manj težko, če pobije pri sosedu in ne pri njem samem. Tako se zelo počasi in z bridkimi izkušnjami uveljavlja resnica, da je mir nedeljiv.

Prepričanje, da je mir nedeljiv, vendar napreduje. Obenem pa se je uveljavilo tudi prepričanje, da je mir mogoče zavarovati samo z načelom vzajemne pomoči miroljubnih držav pred napadalci. Po lanskem septembru se je z veliko hitrijo pričel snovati obrambni blok demokratičnih držav. Države so se odzvale pozivu, da bo mednarodna razmerja odločila sila. Zato je tudi med vsemi evropskimi državami v teku zadnjega pol leta nastalo hitro uvrščanje med dva tabora, ki sta daleč izrazitejša kot sta bila ob koncu lanskega leta. Vrsta pogodb med državami se z vsakim dnem na obeh straneh množi. Zaključitev uvrstitve evropskih in izvenevropskih držav v dva nasprotna bloka se naglo približuje. Zadnja odločitev se pripravlja v pogajanjih, ki teko med Anglijo in Rusijo. Medtem ko postavlja Anglija načelo povezanosti držav po dvostranskih pogod-

Pesem slovenskega preporeda

(H koncertu Akademskega pevskega zbora
v Ljubljani 3. IV. 1939)

(Nadaljevanje.)

Pariška in dunajska revolucija (1848) sta razmajali podstave absolutizma. S pravično ustavo, ki so jo narodi terjali, bi bilo moralo prenehati avstrijsko varuštvo. Nevzdržna napetost je zahtevala preusmeritve v demokratičnem zmislu. Toda novi cesar Franc Jožef I. ni hotel biti vladar po volji naroda, ostal je cesar po milosti božji. V naglici skovana centralistična ustava (1849) je razglasila presenečenim ljudskim zastopnikom njegovo voljo, da hoče preprečiti zlorabe in končati revolucijo.

Oktoirane ustave ni nihče resno jemal, kar je pokazal razvoj notranjega političnega življenja. Slovanom za ustavo ni moglo biti žal, ožjih stikov z dinastijo niso iskali, potisnjeni v stran so čakali na delno uresničitev vsaj nekaterih svojih zahtev. Na dvor so se vrinili s pomočjo starih zvez Nemci in Madžari, kar se je ob vseskozi nemškem in protislovanskem čustvovanju monarha usodno poznalo v naslednjih desetletjih. Centralistični absolutizem je v avstrijski politiki gospodoval do »zmage« pri Solferinu in Magenti (l. 1859.), ki je energično pretresla režim, narode monarhije pa zopet pustila do besede.

Navzlice silni burji l. 1848. se »pomlad narodov« le ni hotela razcveteti. Bachov kruti absolutizem ji ni dal dihati. Zbudila pa je v Slovencih novo, miselno zvezano generacijo, ki se je okoli l. 1850. pričela zbirati okrog Bleiweisovih »Novic«. Ta generacija, popolnoma vdana konservativno patriarhalni in umetnostno utilitarni smeri,

je skozi desetletja ravnala slovensko kulturo. Organizirala je prvi javni narodnopolitični in družabno-socialni nastop Slovencev v dobi obnovljene ustave šestdesetih let. Prava terišča te narodne prebude so bile čitalnice, ki so jih vodili Bleiweisovi konservativni coklarji. Na čitalniških Besedah, prirejanih po češkem zgledu, so »koseskovali«, prepevali rodoljubne pesmice in prirejali nemške ljudske igre v slabih slovenskih prevodih na najbolj diletantski način, vse pod patronanco bobneče novičarske kritike. To prošloto gibanje malomeščanskih političnih kompomisarjev je vtisnilo takratnemu in sledečemu zlagano narejenemu kulturnemu razvoju pečat čitalničarstva. Preporoditelji, ki so nam dotlej pod težo razmer ustvarjali trajno lepe pridobitve na lepovslovnem polju, naši glasbi pa skromne prvence, so se morali nehoti ukloniti temu gibanju, utihniti, ali pa se umakniti, (Jenko, F. S. Vilhar). Izvedena napredna glasbenika, Nedvəd in Foerster, ki sta na poziv rodoljubov imela urediti in usmeriti v pravi tok nemogoče življenje ljubljanske čitalnice, stanovskega gledišča in stolnega kora, sta naletela na trdovraten odpor Bleiweisove starokopitne klike in mrke šenklaške gospode. Ta neomejena in neomajna »trnjeva ograja« je stala na potu zahtevam časa, načelom prave omike in naprednosti. Kratkovidnemu navdušenju takratnih zlaganih rodoljubov se imamo zahvaliti, da so nam ljubljanski Nemci izvili iz rok Filharmonično družbo z Nedvėdom, kar je do nastopa Glasbene Matice (na prelomu stl.) docela zavrlo uspešen napredek slovenske posvetne glasbe. Plodno delovanje Nedvėdovih učencev za našo glasbeno prebudo se je pričelo javljati šele v devetdesetih letih. Riharjeve prve uspehe so zaglušili »piskači«, v ljubljanskem šenklašču je zavladala prejšnja komedija. Mojster Foerster, ki je po nekajletnem neznanem »besedovanju« obrnil čitalnici in teatru hrbet, je moral počistiti Avgijev hlev, pre-

magati zabito reakcijo in se vbadati brez primere, da nam je v štiridesetih letih spravil našo cerkveno glasbo na pravo pot.

Kritične misli o koncertu in delu Akademskega pevskega zbora

V uvodu tega sestavka objavljeni koncertni spored Akademskega pevskega zbora predstavlja preudarno sestavljeno, po sodobnem slogu ter umetnostni vrednosti zaključeno sliko slovenskega preporeda od prvih začetkov do šestdesetih let. Običajnega kulturno političnega koncertnega uvodnika, ki ga koncertno občinstvo iz navade radovedno pričakuje, letos ni bilo. Zanimal sem se za osnutek tega uvodnika in sem posnel iz njega marsikatero misel za svoje poročilo. Preseñtela me je v tem sestavku podana živa slika našega tačasnega preporeda, ki se dopolnjuje v današnjih razmerah, in ostra, pa pravična kritika naše tačasne-današnje kulturne politike. In ker resnica vedno oči kolje, sem prepričan, da bi bil ta sestavek izšel v invalidni obliki; zato ga avtor ni priobčil. Zbor je spored odpel prepričevalno in v dosedANJI tehnični dispoziciji, čeprav je letos vstopilo v zbor nad tretjino novincev.

Vprašal sem g. Marolta, kako gleda na neprestani dotok novincev, s kakšno glasbeno dispozicijo prihajajo, kako vzdržuje tehnično pripravnost zbora ob neprestanem odhajanju izurjenih, kakovostnih pevcev. »Vi časopisni komarji venomer le vprašujete,« me je ironično zavrnil, »nisem pa še doživel, da bi vas eden le enkrat v trinaestih letih pogledal v zbersko delavnico — k preizkušnjam, v zbersko šolo, na vaje. Preizkušnje novincev mi odkrivajo od leta do leta slabše sadove naše splošne in posebej glasbene vzgoje. Slovenski abiturient skoraj ne bo znal več povedati enega pristnega stavka iz domačega knjištva. In če mu ukažeš deklamirati kar koli, zaslišiš jecljanje gluhonemega v šolsko sterilizirani sloven-

bah, postavlja Rusija načelo popolne in nedeljive vzajemnosti vseh nenapadalnih držav. Rusija se namreč hoče zavarovati, da ne bi morebitni sunek proti vzhodu pustil držav na zahodu v lahkem samo obrambnem stališču, medtem ko bi vso težo naskoka morale nositi samo vzhodne države. Spričo neodločnosti konservativne Anglije, ki samo v hudih nevarnostih popušča od svojih ozkih zamisli, ni še mogoče pričakovati takojšnjega zaključka teh pogajanj. Pogajanja med Anglijo in Rusijo, kakor tudi med Rusijo in Poljsko ter Rumunijo bo najbolj pospeševal strah pred nenadnim napadom. Kajti merjenje sil med obema blokoma se sedaj vrši tako, da eden blok odgovarja drugemu z objavljanim novih zavezništva. Zato bodo zunanji dogodki sami nujno silili vse države, da čimbolj pozabljajo na vse razredne in

Jože:

Hrvaški Slovenci . . .

Ta dopis rojaka, živečega izven naše domovine, utegne naše bralce prav tako zanimati, kakor je zanimal — nas.

Ured.
Ker smo v letošnji 17. številki »Slovenije« omenili Slovence onstran Sotle, Gorjancev in Kolpe, bo dobro, da ugotovimo, predno jih seštejemo, kakšno poslanstvo igramo mi hrvaški Slovenci kot koristni člani slovenskega narodnega stebra.

Štajerski Slovenec St. Vraz (1810—1851) je svoje dni res ugotovil, da Slovenci nimajo bodočnosti na knjižnem in kulturnem polju, pa je postal sam rajši hrvaški kulturanošec. Vsi hrvaški Slovenci izza njega delajo isto celó po zedinjenju . . .

Na stotine Slovencev deluje med Hrvati kulturno, prosvetno in politično. Danes nas vse mr-goli med Hrvati, — in nihče ne čuti potrebe, da se politično, gospodarsko in narodnostno organizira, recimo kot hrvaški Slovenci, ali hrvaški kajkavci . . . Imamo na Hrvaškem društva kakor: Dalmatincev, Ličanov, Zagorcev, Goraninov, Slavoncev in starih Zagrebčanov, torej po pokrajinah, ali nimamo društva Slovencev, Kranjcev ali Štajercev . . . Ali je nas premalo? Ne!

Pred Lj. Gajem (1809—1872) smo Slovenci in hrvaški kajkavci govorili in pisali isti jezik. Gaj je uvel v knjižno hrvaščino — štokavščino, katero so Srbi že prej govorili in pisali v cirilici. Pravi in stari Hrvati so samo čakavci. Slovenci in hrvaški kajkavci so še danes isti po veri, po duši, običajih in navadah in govorici, samo šola deli kajkavce od Slovencev. Če bi uvedli v šole jezik, katerega govori narod, potem bi dobili v državi Jugoslaviji 3 milijone kajkavcev (Slovencev), 8 milijonov štokavcev (Srbov) in pol milijona čakavcev (Hrvatov) na Primorju in otokih. Če se po govoru pozna narod, potem bi jih jaz tako razdelil, ali ker sam govor še ne napravi posebnega naroda, ker se govori lahko štejejo kot narečje velikega naroda, verjamemo, da so hrvaški kajkavci Hrvati, ki upravno-politično pač nimajo že stoletja s Slovenci ničesar skupnega . . . Skoraj polovica današnjih Hrvatov pa je zgodovinsko, kulturno in jezikovno bližja Slovencev kakor Srbov. Med slovenskimi in hrvaškimi kajkavci pa ni razlike niti tiste, ki je med čakavci in štokavci.

ščini, ki bi se ji kmečka mati do solz smejala. Malokdo se spomni še kakšne, v malomeščanski maniri razvlečene umetne ali narodne melodije. Pretežna večina se ti naguli puste glasbene teorije, ne ve pa praktično razlikovati valčka od polke, kvarte od kvinte. Zanimanje za instrumentalni pouk je pri študentih padlo na 2—3%, pri študentkah pa močno narastlo. Izvzeti so seveda naši vrli harmonikarji, pristnejša in bolj ekonomična bi bila morda muzika „na kampf“. Občudujem naše najmlajše glasbene vzgojitelje, ki nam v mladinskih zborih odgajajo nov pevski rod. Ta naraščaj zasluži na višji stopinji (srednji šoli) boljši vzgojni sistem, kakor je današnji, da ne bo glasbeno zanemarjen kakor doslej. Povojni vzgojni sistem je ustvaril preobilico kulturno zastalega umskega proletariata, ki ga razkrajajo naše neznosne družabne in moré socialne razmere. Trdo je glasbeno delo s tako disponiranimi novinci, vendar — gre, ako si nas prav poslušal. Nekaj napravi zbarska šola, drugo dober zgled komilitonov, ki so prehodili isto pot in se posvetili delu za našo stvar. Vselej mi je grenko, kadar nas zapusti kdo izmed zvestih, da odide k vojakom ali v službo. Vsakega sem vesel, ki se vrne na delo. In slednjič je to odhajanje tudi dobra stran zboru, ki se ne more postarati, ker ga neprestani dotok sproti pmlaja. Le nekaj jih je — najzvestejših, ki me niso zapustili, čeprav jih življenje stiska in jih je nekaj moralo za kruhom drugam; celo ti se vozijo na vaje redno in vztrajno; spoznali so vrednost dela. Njih možati zgled in lepo soglasje med mojimi sodelavci mi ukazuje, da vzdržim, delam brez ozira na zgage nasprotnikov in lastne slabosti. Najboljši zbarski člani, absolventi našega konservatorija, Lipar, Pirnik, Rus, Simoniti, že samostojno in s pridom delujejo za napredek slovenske glasbe. Vsi pa, ki so odšli med ljudstvo, bodo znali tanko poslušati in visoko ceniti slovensko glasbo. (Dalje.)

druge pomisleke in ne odlašajo v svojo lastno korist z odločitvami.

Po vsem tem bi bila torej pot do drugega Monakovega drugačna, težja kot je bila do prvega, ako bo do nje sploh prišlo. Kakor bi bilo razpravljanje težje, tako je že pot sama do druge pomirjevalne konference mnogo zapletenejša in zagrajena s težjimi ovirami. Tiste pripravljenosti za enostransko popuščanje, ki je bila značilna za prvo »Monakovo«, pri drugem »Monakovem« ne bo več. Enostransko popuščanje je namreč samo lepša beseda za kapitulacijo. Te ne pričakujemo več, čeprav moramo biti pripravljeni, da bi Chamberlainova Anglija močno nasvetovala popuščanje drugim, ako bi prišlo do tega. Kadar bo seveda šlo za izrazito njene koristi, šele takrat bo njene miroljubnosti popolnoma konec. R. T.

Iz tega sledi, da se mi hrvaški Slovenci čisto dobro počutimo med hrvaškimi kajkavci, pa tudi »ča« ali »što« ničesar ne ovira, da ne bi sodelovali pri hrvaškem pokretu in podpirali njihovo gibanje za narodne pravice. Zato ne potrebujemo nujno posebne politike in kulture . . . Tako so se naši ljudje čutili med Hrvati stoletja, tako se čutimo zadnjih dvajset let in tako bo šlo menda, kakor vse kaže, tudi naprej . . ., ker domovina ni interesirana, kaj mi delamo in mislimo. Tako je bilo vedno! Kje so bile naše narodne meje pred stoletji? Pri Salzburgu, na Toblahu in pred Benetkami! Kje so sedaj? Gosposvetsko polje je bilo središče Velike Slovenije, kje je sedaj? Hep-ta čast in hvala listu »Slovenija«, ki že osem let naglašja, da imamo Slovenci premalo stvarnosti in premalo politične zavednosti! Te besede bi bilo potrebno napisati na vsako slovensko križišče in pri vhodu v vsako slovensko hišo . . .

Kakšno misijo imamo torej mi hrvaški Slovenci?

Pred svetovno vojno so se neštetokrat posve-

tovali slovenski in hrvaški katoliški študentje in akademiki ter skupno nastopali v verskih, kulturnih, gospodarskih in — političnih smereh. Ravno tako se je tudi liberalna mladina slovensko-hrvaško-srbska sestajala in ugibala o svoji bodočnosti. Po državnem zedinjenju so slovenski in hrvaški akademiki imeli svoja skupna društva doma in na tujem, — a ne dolgo. Zakaj? Politika je začela nagajati. Zaradi politike se ne shajamo na skupne domenke niti katoliška slovensko-hrvaška inteligenca niti katera druga. Na evharistični kongres v Ljubljani 1935. leta so poslali Hrvatje kot glavnega hrvaškega katoliškega govornika nekega bivšega avstrijskega majorja, in to je bilo vse, — vse zaradi politike. Vse drugo bi bilo prav, samo politika nas razdvaja in slabi v korist hegemonistov in diktatorjev. Slovensko politiko vodi Štajerec, hrvaško vodi ravno tako Štajerec, pa nastane vprašanje, zakaj ne nastopamo skupno, kadar zahtevamo pravice svojemu narodu . . .

Hrvaški Slovenci kažejo pravo pot, dravska banovina pa se zgublja v vaških prepirih. Čas bi bil, da se po štajersko pomenita oba voditelja! Kakor je važen sporazum srbsko-hrvaški, tako je potreben slovensko-hrvaški. Mislim, da ni ničesar lažjega in ničesar prirodnejšega, ničesar bolj logičnega kakor to, da se naša dva štajerska Mojzesa sporazumeta! Dva Slovenca naj se pogovorita in takoj se bo razvedrilo nad Gorjanci . . .

Naši veliki sosede žele, da se ne sporazume-mo, mi hrvaški Slovenci smo pa tako dolgo prepuščeni samemu sebi in moramo vsaj po tiho, ako ne na ves glas podpirati Mačka, kljub temu, da se mu laska stari diktator in hegemonist Štajerec Kramer. Z Mačkom se bomo borili za hrvaške pravice, ker se za slovenske ne moremo . . .!

98% hrvaških Slovencev je v decembru 1938 glasovalo za politiko Mačka. To je stvarnost, in nihče ne vpraša, če ni bilo vse prostovoljno!

Slovenski konzuli pa naj pazijo, da bodo vodili tako politiko doma in v državi, ki je logična in duši naroda pristopna, — kajti domači in tuji hegemonisti in diktatorji čakajo, da opravijo v »tretji« Jugoslaviji svoje dokončno delo . . .

Opazovalec

Slovenski delavci volijo

V zadnjih dneh so bile v več podjetjih volitve delavskih obratnih zaupnikov. Te volitve so zanimive zlasti zaradi tega, ker so tajne in ker dajejo na ta način poročila za volilno svobodo in za pravičnejši izraz ljudske volje. Volitve so se mogle vršiti sicer samo deloma, ker so bile spet in sicer že tretjič odgodene, vendar pa kažejo uspehi tudi teh delnih volitev precej jasno sliko ljudskega nastrojenja. Iz podatkov, kakor jih prinaša »Delavska politika«, sklepamo, da je delavstvo ostalo pri svojih starih organizacijah. Fašistično centralističnemu Jugorasu se po nekaterih podjetjih ni posrečilo doseči niti enega zaupnika, tako na primer v trboveljski cementarni, Kemični tovarni v Mostah, pri vseh mariborskih podjetjih in pri večini ljubljanskih podjetij. V Ljubljani se je mogel Jugoras uveljaviti samo pri mestni cestni železnici, kjer je dobil od šestih enega zaupnika. Nekako v istem razmerju se je uveljavil še pri večki papirnici.

Ker bo prej ali slej tudi pri nas zmagala demokratična misel, so take volitve dokaj zanimive. Kažejo pa tudi, zakaj se pri nas nekateri centralisti in jugosloveni resnično svobodnih volitev tako boje.

„Pravična beseda o Slovencih“

Pod tem naslovom hvali »Slovenec«, glavno glasilo JRZ za dravsko banovino, v svoji številki z dne 10. maja tega leta jugoslovena prof. dr. Erdeljanovića, ker je v obzorniku »Vidici« nedavno opravičeval Slovence, da »pišejo in predavajo po šolah zgolj v svojem jeziku« itd. Takole modruje g. Erdeljanović (navajamo po »Slovencu«): »Kdor to ve, bo lahko razumel, kako neizmerno veselje mora biti za Slovence, ko morejo sedaj po toliko stoletjih v svoji svobodni narodni državi na železniških postajah in drugih ustanovah brati napise samo v svojem materinskem jeziku, ko se morejo v šolah učiti in govoriti samo v slovensčini, ko morejo imeti tudi čisto svoje najvišje znanstvene in splošne kulturne ustanove.«

»Slovenec« pravi, da je ta sestavek brez dvoma pravičen do naših slovenskih zadev, in potem navaja, da smo prinesli Slovenci v Jugoslavijo tudi veliko gospodarsko doto. Prepričan je, da so takile Erdeljanovići dokazi, da »z novo dobo prihaja tudi novo spoznanje in novo razumevanje«.

Mi bi si pa dovolili pripomniti samo to, da namreč takšne jugoslovenske milosti kratko in malo niso resnične. Ni namreč res, da bi »po tolikih stoletjih na železniških postajah in drugih ustanovah mogli brati napise samo v svojem materinskem jeziku, temveč je res, da smo jih n. pr. v železniških vagonih toliko let pred vojno lahko brali vsaj tudi v slovenskem jeziku, medtem ko

jih lahko beremo danes pač v srbsčini, v hrvaščini, francoščini, nemščini in italijanščini, ne pa več v slovensčini, čeprav je bil Slovenec dvakrat železniški minister. Dalje ni res, da se moremo danes v šolah učiti in govoriti samo v slovensčini, pač je pa res, da se prav po vseh šolah v Sloveniji že od tretjega šolskega leta dalje moramo učiti tudi v srbohrvaščini in da je bilo na vsem strnjenem slovenskem ozemlju pred 30 leti vsaj kakih 400 slovenskih šol več kakor jih je danes. Mi smo imeli precej slovenskih šol, ko ni bilo o kakih srbskih šolah še niti duha ne sluha, medtem ko so danes cele pokrajine, kjer so zatrti zadnji sledovi nekoč cvetočega slovenskega šolstva. Če pa gre za gospodarsko doto, bi pa tudi upravičeno pričakovali, da ne bi nihče zamolčal, da so med tem nešteti fondci, ki so se prav v zadnjih štirih letih hudo, hudo pomnožili, to doto že prav močno skrčili in da je danes pri nas že četrtnina kmečkih hiš, ki nima več vsak dan kruha.

Spričo vseh teh dejstev mi res ne vidimo nikjer ne spoznanj, ne razumevanja in ne poročila novih razmer, kakršne hočejo videti nekateri v takihle Erdeljanovičih. L. K.

Za novo pot

Pod tem naslovom beremo v »Našem kovinarju« tale resni poziv vsem slovenskim ljudem, naj se zavedajo resnosti časa in naj po tem spoznanju uravnajo svoje delo in ravnanje:

Črni oblaki se zbirajo. Črni oblaki, ki ne obetajo ničesar dobrega. Vse sile treh narodov bodo potrebne, če bomo hoteli odvrniti od sebe grozeči naliv. Vse sile, do zadnjega našega človeka, tu in v zamejstvu, bodo nujno potrebne, če bomo hoteli na tej naši zemlji ohraniti naš obstoj človeka in naroda. Malo nas je, toda preveč nas je, da bi umrli in dovolj, da živimo! Vsako malodušje, strankarski prepri in boji, vsako nadglasovanje in krivično priborjena oblast, nam slabijo navedeno razmerje in našo škodo, v naš pogin!

Ni danes čas za strankarske boje, niti za prevzemanje oblasti v posameznih ustanovah in vrhovih. Ljudstvo je prva in zadnja stopnja oblasti! Njemu naj se da svobodna možnost, da si določi svoje predstavnike, svoje voditelje, katerim bo tudi sledilo! Oblast mora biti od ljudstva in za ljudstvo! Oblast ni sama sebi namen! Oblast ni zaradi mehkih stolčkov in obogatitve! In oblastnik ni nedosegljiv, ampak podvržen ljudski sodbi!

Danes ni čas za takšno razračunavanje! Še manj časa imamo za slepomišenje in sleparjenje! Preveč resni časi se nam bližajo. Zato je pa tem bolj izdajalsko, sejati med ljudstvo seme razdora ravno v času, ko nam je naša enotnost najbolj potrebna. Vsi bi morali stremeti za tem, da se med nami rešijo vsi spori sporazumno, prijateljsko. Izdajalsko je, ustvarjati si danes pozicije za bodoče razmere in to s pomočjo zasovraženih načinov, ki so ravno obudile vo-

Najboljše šivalne stroje

ADLER

za dom in obrt ter posamezne dele ter kolesa kupite pri

PETELINC

LJUBLJANA

za vodo, blizu Prešernov. spomenika

Večletno jamstvo! — Pouk v umetnem vezanju brezplačen

Ijo po novih načinih v javnem življenju. Kdo naj veruje v takega varuha demokratičnih pridobitev, če je bil pripadnik sestava diktata? Zato proč s takim sestavom, proč! In to v obojestransko korist, zaradi mogočnosti bodočega in nujno potrebnega sodelovanja, v obrambo naše narodne samobitnosti, za življenje svobodnih ljudi!

O novem političnem duhu

»Samouprava«, vodilno glasilo Jugoslovanske radikalne zveze, je prinesla 11. t. m. uvodnik »Pot modrosti«. Po tej poti modrosti seveda hodi JRZ. In tele posebne modrosti je opazila »Samouprava« na tej poti:

Vedno več je dokazov, da bodo zmagali razum, zmernost in tvornost. Mnogo je znamenj, da se razmere v državi popravljajo, da se ublažujejo nasprotja in zdravijo stare rane, in vedno večje je število nesebičnih stavbenikov in delavcev ob velikem delu polaganje vkladov novega in zdravega političnega življenja. Za te velike in koristne spremembe je zasluga Jugoslovanske radikalne zveze velika in nedvomna.

Samo to naj bi nam »Samouprava« še povedala, če se niso morebiti zaradi predsednika JRZ dr. Stojadinovića in njegovega centralizma nasprotja v državi tako hudo povečala, da je moral priti sedanji vladni predsednik Cvetković z izrecno nalogo, da jih ublaži. Saj so Hrvatje vendar tako ostro odklanjali politiko predsednika JRZ da se sploh niso hoteli pogajati z njim, pač pa so se takoj in z nekim uspehom pogajali s Cvetkovićem.

Dalje je pobrala »Samouprava« na tej poti tole modrost:

Sicer jih je, ki jim taka ugotovitev ni prijetna, vendar to ne more zmanjšati in oslabiti tega dejstva.

Ne, o kakšnih neprijetnih občutkih pa res ni besede, razen če jih ima »Samouprava« sama, ko so ji prišli tako hitro na misel. Občutki so popolnoma druge vrste, in »Samouprava« jih bo lahko ugotovila, če bo razmišljevala zlasti o pogojih, ki so dovedli do pogajanj s Hrvati.

A kaj naj rečemo k temle besedam:

Jugoslovanska radikalna zveza je že samo s svojim pojavom prinesla v naše politično življenje element miru in tvornosti. Dalje je naša stranka s svojo dejavnostjo, liberalno uporabo političnih zakonov in jasno poudarjeno željo, da postavi vse svoje sile v službo ljudstva in države, najbolje pokazala, da je predhodnica novega političnega duha in nove politične pravnote.

Toda sam predsednik te predhodnice novega duha in pravnote je vendar izjavil, da ga od starega duha in pravnote JNS ne loči drugega kakor osebe. Gre torej za precej starega centralističnega duha in pravnote, in če je bilo res kaj novega v njih, je bila to kvečjemu stopnjena doslednost v izvajanju nacionalnega centralizma. Kajti če je JNS napravila po štiri centralistične fonde na leto, jih je napravil Stojadinović po dvanajst, torej za 200% več, k čemur je treba prišteti še finančni učinek, ki je bil pri vsakem fondu povprečno dva do trikrat večji kakor pri prejšnjih.

Le notranja zveza med temi stvarmi in novo politično pravnote nam ni čisto jasna. Bržkone je pa to tako globoka jugoslovanska zadeva, da ljudem brez novega političnega duha ni razumljiva.

Koroški Slovenci ob ljudskem štetju

»Koroški Slovenec« od 10. t. m. priobčuje sestavek »Korenine naše slovenske samozavesti«. Sestavek je očitno nekakšen poziv na slovenske Korošce spričo ljudskega štetja. Sestavek moramo šteti za pogumno priznanje in poudarjanje slovenske zavesti. Pove nam, kar je pač v teh dneh in časih mogoče povedati. Nekaj odstavkov iz njega:

Trenutni mednarodni videz moti. Še prikazuje pleme Romanov v glavni vlogi evropske igre. V za-

kulisje evropskega odra pa se že pripravlja glavno dejanje, pri katerem bo starajoči se romanski rod samo še opazovalec, nova Evropa pa bo stala v znamenju dobrega ali slabega sožitja ostalih dveh vodilnih evropskih plemen: nemškega in slovanskega. Evropa ne more več mimo dejstva, da bo po dobrem desetletju vsak drugi Evropec slovanskega rodu. Noben državnikov konec tega stoletja ne bo več prezrl 300 milijonov ljudi slovanskega porekla. In že danes se goljufa, kdor iz sedanjega položaja sodi, da bo še kedaj tekla slovanska kri za prvenstvo starajočih se zahodnih narodov. V zakulisju evropskega dogajanja vstaja nova Evropa, ki bo prelomila s tisočletjem tehnike, organizacije in civilizacije ter položila težišče novega življenja v kulturnost in duhovnost. Evropski slovanski vzhod bo pri tem razvoju neusahljiv vrec novih, svežih, mladostnih sil. Izmed Nemcev in Slovanov pa pripade vodstvo nove Evrope kulturnejšemu in pravičnejšemu.

Tudi naše koroško terišče ni nič manj odločno za bodoči razvoj, kot na primer dragocena pridobitev jugoslovansko-nemškega prijateljstva ali opasna zaostritev poljsko-nemškim odnošajem. Tudi na naših koroških tleh raste nova družina evropskih narodov, katere vodstvo bo izmed vodilnih evropskih plemen — nemškega in slovanskega — pripadlo nujno in tisočletni zgodovini dosledno kulturnejšemu in pravičnejšemu.

Tod so korenine naše slovenske samozavesti. Zato bomo tudi odslej ljubosumno varovali dostojanstvo naše slovenske narodnosti. Spoštovali bomo kulturnost naroda-soseda. Zase in za svoj mladi rod se bomo zavedali zgodovinsko važnega slovenskega žitja in sožitja.

Duhovnik in politika

V letošnji 8. številki smo priobčili sestavek hrvaškega sarajevskega škofa dr. Šarića o katoliških političnih strankah. Sestavek je izšel v »Katoliškem tjedniku«, ki izhaja v Sarajevu. Ta tednih priobčuje v letošnji 17. številki sestavek istega pisca o duhovnikih. Ker dejansko razvija naprej iste misli, kakor sestavek o katoliških političnih strankah, navajamo iz njega nekaj odstavkov:

Duhovnik... je zastopnik Cerkve kot nadnaravne naprave, božjega kraljestva na zemlji, on je Kristusov posrednik pri delitvi nadnaravnih dobrin milosti in večnosti. Vse njegovo opravilo je od zgoraj, iz Boga; ono je višje, nadnaravne vrste, tako po svojem izviru kakor po svojem namenu.... Duhovništvo ni ustanovljeno za službo niti državi niti narodnemu gospodarstvu niti omiki niti znanosti.

Gotovo, ni nadnaravno pastirsko področje duhovništva izključljivo. Vsa cerkvena praksa je od nekdanj napravila katoliškega duhovnika za ljudskega prijatelja, učitelja in zaščitnika tudi v državljanskem življenju. Tudi Jezus ni samo pridigal, tudi on je zdravil in pomagal v nesreči. Toda do profesionalizma ne sme to izvencerkveno, državljansko delo duhovnikove nikoli iti. Ne sme preprosto zaradi tega, ker bi bilo s tem zanemarjeno tisto najbistvenejše in najpoglavitejše v življenju, tisto, zaradi česar je duhovnik duhovnik: odrešitev, večni smisel človeškega življenja.

To je načelni, poglaviti razlog. Toda tudi z narodno-socialnega stališča velja isto. Največ bodeta storila Cerkev in duhovnik za ljudstvo, če varujeta v njem in podžigata vero v Boga in trdno, globoko pravnot. To je posredno delo za ljudstvo, toda po svojih nasledkih najdobrodnejše; neprecenljivo in nenadomestljivo. Za drugo se lahko najde drugi; — toda tega ne more narediti nihče razen vera in milost.

Zmeraj je najbolje, če se ohrani mejna črta med klerom in laikatom; med Cerkvijo in posvetnimi činitelji. Kjer se na to ne gleda, pride prej ali pozneje do tekme in napetosti, toda v škodo Cerkve in ljudstva. Duhovniki smejo in morajo biti tudi narodni delavci, ali zmerom v drugi vrsti; brez vodstvene odgovornosti in brez profesionalne zaveze. To je področje laikov.

Nihče ne more biti v isti čas apostol in svetovnjak. Eno na njem mora trpeti in zakrneti. Toda po navadi, — ljudje smo, — zakrni tisto, kar je boljše, vzvišenejše in težje. Duhovniki v posvetnem poslu zgube lahko cerkveni čut in duha duhovniške pobožnosti. Cerkev pa tega noče. Tudi ljudstvo tega noče. Ono hoče, da mu bo duhovnik duhovnik, a ne niti vojvoda niti gospodar niti politik niti »gospod« — svetovnjak.

Zato imamo mi na vprašanje: duhovniki ali narodni delavci glede našega katoliškega duhovništva en sam odgovor: duhovniki! Pred vsem duhovniki! Z dušo, z vzgojo, z delom! Božji ljudje, a ne svetovnjaki.

Samo z dosledno nadnaravno razlago je krščansko duhovništvo veliko!

Knjiga o vzgoji

Miloš Ledinek, *Moj razred*. Prvi del: Preučevanje otroka in njegovega okolja. Pedagoški tisk 2. zv. 1939. Maribor.

Avtorjevo ime nam je znano že od drugih strani, saj je eden najvidnejših sodelavcev mla-

dega »Učiteljskega pokreta«. Pred dobrima dvema letoma se je združila močna skupina mlajšega učiteljstva (z nekaterimi starejšimi, ki so ostali mladi po duhu in delavnosti) z namenom, da po svojih močeh pripomore do zboljšanja slovenske šole. Pri tem delu izhajajo mladi učitelji od otroka. Če hočemo spoznati otroka, moramo korenito preučiti gospodarske in družbene razmere, v katerih živi otrok. Ko bomo spoznali to, bomo mogli izbrati tudi sredstva, da nevsječnosti odpravimo in vrzeli zamašimo. Mladi učitelji so se lotili tega dela z vso vnemo in danes lahko pokažejo precej zbranega gradiva. Svoje izsledke objavljajo v posebni prilogi »Učiteljskega tovariša«, v »Prosveti«, ki jo toplo priporočamo vsem, ki bi želeli spoznati današnji žalostni položaj slovenske šolske mladine. Raziskovanja so namreč pokazala (nam čisto razumljivo) dejstvo, da živijo slovenski šolski otroci v obupnih stanovanjskih razmerah, da jim po veliki večini manjka najpotrebnejše obleke, da so pomanjkljivo hranjeni in zato zaostajajo telesno in umsko. Ob teh dejstvih bi se moral vsakdo zavedati, kako veliko škodo trpi slovenski narod ob takem bednem življenju pokolenja, ki bo kmalu moralo prevzeti na svoja ramena vse delo. »Učiteljskemu pokretu« moramo biti hvaležni, da je pogumno pokazal na to odprto rano.

Knjižica »Moj razred« je plod istega (ali vsaj enakega) dela. Na šetdesetih straneh podaja pisec telesno in umsko podobo svojih učencev iz 6. razreda na šoli v industrijskem predmestju Maribora. Seveda ta razred ne more služiti kot značilen primer, ker iz četrtega in petega razreda odide mnogo otrok v srednje in meščanske šole. Mnoge ugotovitve pa bi tudi drugje ne bile drugačne. Ne bomo se spuščali v naštevaje poedinih izsledkov, še manj v ocenjevanje avtorjevega načina opazovanja in vsega ostalega postopka pri raziskovanju. Splošna podoba je dovolj žalostna.

Telesno je razvitih normalno le 59% otrok. 52% otrok živi v slabih družbenih razmerah, kar seveda močno vpliva na telesni in umski razvoj. Podrobnosti o stanovanju, prehrani in obleki dopolnjujejo splošno podobo. Največ daje knjižica seveda učiteljem, ker jim kaže, kako naj opazujejo vsak svoj razred. Nam pa je delo novo potrdilo našega davnega spoznanja, da sestavljajo vsa nerešena slovenska vprašanja nerazdeljivo celoto in da jih bo mogoče rešiti tudi šele takrat, ko se bo reševalo naše celotno narodno vprašanje.

Zadnja poglavja knjige so zanimiva še v drugem pogledu, ker obravnava v njih pisec svoj način šolskega dela in s tem načinja mnoga vprašanja, ki so sporna med staro in novo šolo. Ledinek je zastopnik nove šole, vendar dokaj umerjen, in zelo posrečeno združuje uporabne in dobre strani obeh šol. V to razglabljanje se ne bomo spuščali, navesti hočemo le sledeče Ledinekove besede iz zaključnega odstavka knjige: »Delo, ki leži pred Teboj, je plod dobre volje, veselja in prizadev nekega učitelja praktika, ki želi biti svoji deci dober učitelj in vzgojitelj, ki hoče napraviti svoji deci šolske ure ne le lažje, temveč tudi bolj vesele in koristne, ki hoče, da se dela, napredka in znanja veselijo in ki želi spraviti svojo prakso v sklad... z življenjskimi potrebami našega naroda.« To dvoje, duh veselja in zavest povezanosti z narodom, se nam zdi glavna prednost nove šole pred staro.

Glede jezika bi si želeli nekoliko večje tenkočutnosti in predvsem bolj domačih izrazov. J. L.

Mali zapiski

Zaslužena breca

»Hrvatski dnevnik« piše dne 16. t. m. pod naslovom »Reklama nekaterih slovenskih trgovcev«:

Mnogi slovenski trgovci, ki imajo kupčijske zveze s hrvaškimi kraji, hvalijo svoje blago in pošiljajo sem svoje cenike, kar je popolnoma naravno in čemur ne more nihče prigovarjati. Ne bi se moglo prigovarjati niti takrat, če bi te reklame in cenike pošiljali v slovenščini, ker mi ta jezik v glavnem razumemo, in če bi interesenti kake besede ne razumeli, bi imeli škodo trgovci sami. Toda nikakor ne razumemo, zakaj pošiljajo nekateri slovenski trgovci reklame, ponudbe in cenike s stoodstotnimi srbijskimi besedami. Namesto »parče« se more prav lepo napisati tudi »komade«, a namesto ekavščine, se prav lahko rabi ijekavščina. Zato bi jim priporočili, kadar pošiljajo svoje ponudbe v hrvaške kraje, naj jih napišejo ali slovenski ali hrvaški.

Nemški dolg pri nas raste

Naše terjatve proti Nemčiji so spet narasle za 52,800.000 dinarjev na 249,900.000 dinarjev.

Vabilo našim bralcem

Vse naše prijatelje in bralce vabimo, da upoštevajo v prvi vrsti trgovine in podjetja, ki oglašajo v našem listu.

Opozarjamo pri tem, da sprejemamo oglase samo od domačih podjetij.

Urednik in izdajatelj: Vitko K. Musek, Ljubljana.